

فهرست‌نویسی و رده‌بندی کتابهای فارسی

○ مهدی محمدی

در این راه هدایت می‌کنند اعلام می‌دارم و بوسه بر دستانشان می‌زنم؛ چرا که مولانا امیرالمؤمنین علی(ع) فرموده‌اند: «من علمنی حرفاً فقد

چندی پیش از طریق یکی از دوستان، با کتاب راهنمای عملی و قدم به قدم فهرست‌نویسی و رده‌بندی کتابهای فارسی آشنا شدم. دیدن اسم مؤلف محترم خاطرۀ آشنایی

سیرنی عبداً». مباحث مربوط به نقد کتاب را در شش قسمت دیدگاه مؤلف، توضیحات و تعاریف، قواعد، علایم، غلطهای تایپی و منابع و مأخذ خواهید دید.

○ راهنمای عملی و قدم به قدم فهرست‌نویسی و رده‌بندی کتابهای فارسی
○ دکتر فریده عصاره
○ دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۰

بنده با ایشان را در ذهنم تازه کرد. چقدر برایم لذتبخش بود. چقدر استاد محترم در امر آموزش مخصوصاً در هدایت و دفاع پایان‌نامه‌های دانشجویی حساس و نکته‌سنج بودند. پیش خود تصور کردم یقیناً دیدن آن همه ظرافت و نکته‌سنجی در اثری که به قلم خود ایشان نوشته شده است لذت دو چندان خواهند داشت. از این رو، به خواندن هر چه زودتر کتاب تحریک شدم. مخصوصاً که بزرگانی چون پوری سلطانی (که متأسفانه به علت کم‌دقتی به غلط نوری سلطانی چاپ شده است)، دکتر مرتضی کویکی که دقت و باریک‌بینی (اگر نگویم سختگیری) وی زبانزد دانشجویان اهواز است، و از همه مهمتر استاد رحمت‌الله فتاحی، شخصی که بیشترین تولیدات قلمی را در این زمینه دارند به سمت داور یا مشاور با نویسنده همکاری داشته‌اند. و الحق چه لحظات خوبی را با مطالب کتاب سپری کردم و چه بهره‌هایی معنوی از خواندن آن عایدم شد. اما در حین مطالعه، مواردی را دیدم که با آموخته‌های قبلی‌ام متفاوت بودند. تصمیم گرفتم این مباحث را دسته‌بندی و بیان کنم. در صورتی که استاد بزرگوارم پذیرفتند و صلاح دانستند در ویرایشهای

۱. دیدگاه مؤلف:

مؤلف در پیشگفتار کتاب ضمن معرفی آثار موجود در این زمینه از جمله خدمات فنی، شناختی از دانش‌شناسی، مفهوم ساده فهرست‌نویسی، فهرست‌نویسی اصول و روشها و... اذعان کرده‌اند که «بیشتر آنها بر جنبه‌های نظری فهرست‌نویسی تأکید دارند تا جنبه عملی. به طوری که نگارنده با توجه به عملی بودن فهرست‌نویسی و رده‌بندی، خلأ در این زمینه دیده و به تألیف کتاب پرداختم» (عصاره، ۱۳۷۹، ص ۵). اما بررسی متون یاد شده نشان می‌دهد که اگر مؤلف محترم این منابع را در دو گروه دسته‌بندی می‌کردند (دسته اول متونی که فهرست‌نویسی را از جنبه نظری مورد بررسی قرار داده‌اند مانند مفهوم ساده فهرست‌نویسی، شناختی از دانش‌شناسی و کلیات کتابداری و دسته دوم

بعدی ترتیب اثر دهند تا اثری منقح‌تر در اختیار دانشجویان رشته کتابداری و شاغلان این رشته باشد. در صورتی که موارد وارد نباشد، باز هم وجود پر خیر و برکت استاد معظم به شاگردش درس دیگری داد و این بار قلم به دست او داده است و نوشتن یک مطلب را بر او آموزش داده است. با نهایت ارادتمندی، سپاس خود را به تک‌تک عزیزانی که رهجویان جوان این رشته را

دادن جای اطلاعات تهیه می‌شود که دارای انواع و اقسامی است؛ مانند فهرست منابع و مأخذ، فهرست لغات و اصطلاحات یا واژه‌نامه، نمایه موضوعی، نمایه اعلام، فهرست تصاویر، جدولها، نقشه‌ها، نمایه ناشر و... (فتاحی، ۱۳۷۹، ص ۱۶ - ۱۷).

نویسنده فقط به ذکر فهرست مأخذ و نمایه موضوعی کتاب اکتفا کرده است و بخشهای دیگر را نادیده گرفته است.

ب - تعاریف: پیشگفتار:

نویسنده در صفحه ۸ کتاب در تعریف پیشگفتار نوشته است: «پادداستی را که قبل از متن کتاب می‌آید و در آن مؤلف هدف خود را از نوشتن کتاب و چگونگی سیر تکاملی موضوع کتاب شرح می‌دهد پیشگفتار یا دیباچه می‌گویند». به نظر می‌رسد که یکی فرض کردن پیشگفتار و دیباچه درست نباشد. معمولاً دیباچه با مقدمه یکی محسوب می‌شود نه با پیشگفتار. در متون انگلیسی نیز این دو اصطلاح با عبارت متفاوتی نشان داده می‌شوند. پیشگفتار (perface) که در آغاز کتاب پس از صفحه عنوان و معمولاً بیش از فهرست مندرجات می‌آید. (سلطانی؛ راستین، ۱۳۷۹، ص ۸۹). مقدمه یا دیباچه (introduction) نوشته مقدماتی یک کتاب که معمولاً پس از فهرست مندرجات می‌آید و گاهی نقش فصل اول کتاب را پیدا می‌کند و ممکن است در بعضی از کتابها به قلم شخص دیگری نوشته شده باشد (سلطانی؛ راستین، ۱۳۷۹، ص ۱۵۶).

۳- قواعد:

مطالب این قسمت به بررسی قواعدی می‌پردازد که نویسنده آنها را برای فهرست نویسی آثار عنوان کرده است. از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف. عنوان: در بخش عنوان به توضیح عنوان اصلی، فرعی، برابر، عنوان طولانی پرداخته است. اما به موارد استثنایی بخش عنوان اشاره‌ای نکرده است. از آن جمله می‌توان شروع شدن عنوان با اعداد یا کلماتی اضافی مانند کتاب، رساله... را نام برد.

البته این مورد در قسمتهای مختلف دیگر

دیگری از قبیل نام ناشر، چاپخانه، مؤسسه حروفچینی، مرتبه چاپ، تعداد نسخه‌های چاپ شده (شمارگان یا تیراژ) و اطلاعات مربوط به حق مؤلف، نشانی و علامت ناشر، و درخصوص کتابهای ترجمه شده گاه اطلاعات کلی کتاب به زبان و خط اصلی درج می‌شود و در بعضی موارد نمونه برگه فهرست نویسی پیش از انتشار (CIP) که شامل اطلاعات کامل و فهرست نویسی است و از نظر فهرست نویسی ارزش آن همانند صفحه عنوان است و بیشتر مورد استفاده کتابداران قرار می‌گیرد، نادیده گرفته شده است.

در نادیده گرفته شدن این صفحه می‌توان دو دلیل مطرح کرد:

اول آن که مؤلف طبق قوانین فهرست نویسی انگلو آمریکن این دو صفحه (صفحه عنوان و پشت صفحه عنوان) را با هم، صفحه عنوان در نظر گرفته است (پوری سلطانی؛ راستین، ۱۳۷۹، ص ۲۱۵).

در صورت پذیرفتن این فرض، اطلاعاتی که نویسنده در مقابل این صفحه ارائه کرده است ناقص است. بهتر است اطلاعات دیگر مانند عنوان اثر در آثار ترجمه شده، فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار) و... را بدان اضافه کند.

دوم، نویسنده قایل به جدا بودن این دو صفحه از هم است. در این حالت لازم است این صفحه و اطلاعاتی که در آن آورده می‌شود، در بخش معرفی اجزای کتاب جای داده شود.

۳- پشت جلد و اطلاعاتی که در آن نوشته می‌شود و جایگاه و کاربرد آن در فهرست نویسی.

۴- عطف کتاب و اطلاعاتی که در روی آن نوشته می‌شود و ارزش و ضرورت آن برای فهرست نویسان.

۵- متن کتاب که اصلاً نویسنده اشاره‌ای به متن کتاب نداشته است.

۶- پی افزوده‌ها که پس از متن کتاب قرار گرفته و شامل اطلاعات آماری، جدولها، نمودارها، مطالب و توضیحات دیگر است.

۷- پیوسته‌ها که در بخش پایانی کتاب می‌آید و به منزله مطالب تکمیلی آن است و به خواننده، اطلاعات خوبی ارائه می‌کند.

۸- فهرستهای پایانی و نمایه‌ها که معمولاً در آخر کتاب برای بازیابی سریع تر مطالب و نشان

متونی که بر جنبه عملی فهرست نویسی تأکید دارند مانند فهرست نویسی اصول و روشها، خدمات فنی، دستنامه قواعد فهرست نویسی) منطقی تر به نظر می‌رسید. اگر بعداً هم اثر خود را با این آثار مقایسه و مزایای آن را یادآوری می‌کردند بهتر بود؛ مخصوصاً اینکه مؤلف محترم دو اثر پایه‌ای وزین، فهرست نویسی، اصول و روشها تألیف آقای فتاحی و دستنامه قواعد فهرست نویسی تألیف خانم ماندانا صدیق بهزادی، را نیز به صورت نظری عنوان کرده‌اند.

این سؤال در ذهن هر خواننده‌ای شکل می‌گیرد که آیا منبع عملی تری از این دو کتاب در کنار خدمات فنی می‌توان سراغ داشت؟ اما وقتی به منابع و مأخذ کتاب نگاه می‌کنیم جای این دو اثر گرانسنگ را خالی می‌بینیم. این حدس در ذهنم قوت می‌گیرد که خدای ناکرده اصلاً مؤلف این آثار را ندیده است یا اگر دیده منصفانه قضاوت نکرده است. اما چون در پیشگفتار به این منابع اشاره کرده است، ان شاء الله که حدسم غلط باشد و نیابردن آنها در فهرست منابع و مأخذ حکمت دیگری داشته است.

۲. توضیحات و تعاریف:

الف - توضیحات: نویسنده، توضیحات این قسمت را با معرفی اجزای مختلف کتاب و اطلاعاتی که در هر جزء آورده می‌شود آغاز کرده و به توضیح درباره رده‌های دیویی، کنگره و انواع برهه‌های مختلف یک کتاب و آماده سازی یک کتاب ختم کرده است. به نظر می‌رسد که برخی از اطلاعات ناقص یا جای برخی از مفاهیم در بین مطالب کتاب خالی است. از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- در معرفی اجزای کتاب از روکش (cover) جلد که بعضاً دارای اطلاعات مفیدی مانند تلفظ انگلیسی نام نویسنده (درخصوص نویسندگان خارجی)، تاریخ تولد و وفات نویسنده و مترجم... که در فهرست نویسی کتاب نقش بسزایی دارند، سخنی به میان نیآورده است.

۲- پشت صفحه عنوان (verso fo title page)، صفحه‌ای که در آن شناسنامه کتاب (اطلاعات مفصلتر) از قبیل عنوان، نام پدیدآورندگان، شماره جلد یا بخش، عنوان و شماره فروست و اطلاعات

نیز به چشم می‌خورد. از آن جمله می‌توان به حذف نام پدید آورنده در محل تکرار نام پدیدآورنده، زمانی که اسم پدید آورنده جزء عنوان باشد و... اشاره کرد.

در صفحه ۱۲ در بخش غلطهای عنوان، اشاره شده که عنوان به همان صورتی که در صفحه عنوان آمده است در منطقه عنوان نوشته می‌شود. اگر آن کلمه غلط باشد، معادل صحیح آن به دنبال واژه [در اصل، کذا] و یا [یعنی] در قلاب نوشته می‌شود. هر چند نویسنده قانون OF ۱۰ را سند این عبارت بیان کرده و آقای فتاحی نیز این قانون را به این شکل ترجمه کرده است (قواعد فهرست‌نویسی انگلو آمریکن، ۱۳۷۱، ص ۵۸)، اما نظر به اینکه امروزه کتابخانه‌ها و اکثر فهرست‌نویسان از شیوه نامه‌های کتابخانه ملی تبعیت می‌کنند و برگه‌های فهرست‌نویسی آن را وارد کتابخانه خود می‌سازند، نویسنده برای هماهنگی با قوانین کتابخانه ملی که عبارت [صحیح] را برای این موارد جایز می‌داند، بهتر بود آن را بیان می‌کرد یا توضیح می‌داد تا کتابداران جوان دچار سردرگمی نشوند.

در صفحه ۱۴ - ۱۵ در شرح سایر پدیدآورندگان، نویسنده در خصوص مفاد قوانین ۱.۱۴ و ۲.۱۴، مبنی بر اینکه برای پدیدآورندگان دیگر که در محل تکرار ظاهر شده‌اند باید در بخش تحلیلی شناسه اضافی (addedy entry) داده شود، هیچ اشاره‌ای نکرده است؛ و صد البته از توضیح این مهم در بخش سایر پدیدآورندگان مثل مصحح، حاشیه‌نویس، عکاس و... خودداری کرده است. هر چند نویسنده در صفحه ۱۷۲ در پیوست کتاب با استفاده از مثالهایی این امر را مشخص کرده است، اما وجود این امر نمی‌تواند دلیلی بر عدم ارائه توضیح در این قسمت باشد.

ب. **یادداشت:** در قسمت یادداشت، توضیحات نویسنده از هیچ نظم منطقی برخوردار نیست. در حالی که اطلاعات قابل ذکر در بخش یادداشت طبق قوانین انگلو آمریکن از نظم منطقی خاصی برخوردار هستند که با ذکر بها شروع می‌شود و با یادداشت درباره ماهیت، دامنه، شکل هنری، زبان اثر، ترجمه‌ها، اطلاعات مربوط به عنوانی گوناگون، تکرار نام پدیدآورندگان، ویرایش و وضعیت نشر، مشخصات ظاهری، مواد همراه، فروستها، پایان نامه دانشگاهی،

استفاده‌کنندگان، خلاصه، واژه‌نامه و کتابنامه، مندرجات ذیلها و پیوستها خاتمه می‌یابد. نویسنده قیمت را آخر گفته، عنوان را اول ذکر کرده است و از همه مهمتر، یادداشت مربوط به مندرجات قبل از واژه‌نامه و کتابنامه نوشته شده است. مثالهای انتخاب شده از سوی نویسنده نیز از یک نظم منطقی برخوردار هستند که با توضیحات بدون نظم نویسنده همخوانی ندارند.

ج. **تالگانها:** در صفحه ۴۳، در تعیین سرشناسه کتابهایی که با مسئولیت تالگانها تهیه شده، نوشته شده است: «برای کتابی که یک تالگان مسئولیت آن را به عهده دارد، طبق قاعده ۲۴.۱ کتاب AACR۲R و یا ترجمه آن نام تالگان را سرشناسه قرار دهید»؛ در حالی که طبق قواعد ۲۱.۱B۲ تالگان زمانی سرشناسه قرار می‌گیرد که آثار در یک یا چند مورد از موارد زیر بگنجد:

- **اثری که درباره عملکرد و فعالیتهای**

اینکه امروزه کتابخانه‌ها و اکثر فهرست‌نویسان از شیوه نامه‌های کتابخانه ملی تبعیت می‌کنند و برگه‌های فهرست‌نویسی آن را وارد کتابخانه خود می‌سازند، نویسنده برای هماهنگی با قوانین کتابخانه ملی که عبارت [صحیح] را برای این موارد جایز می‌داند، بهتر بود آن را بیان می‌کرد یا توضیح می‌داد تا کتابداران جوان دچار سردرگمی نشوند

اداری تالگان باشد.

- بعضی از آثار حقوقی یا دولتی و مذهبی مثل

قوانین و احکام و اساسنامه‌ها.

- آثاری که حاصل نظریات، تصمیم‌گیری‌های

جمعی از افراد تالگان باشد مثل گزارش

کمیسیونها، کمیته‌ها و...

- مواد جغرافیایی بجز نقشه‌ها که حاصل

دستاورد تالگان باشد.

قانون ۲۱.۱B۳ صراحتاً اشاره دارد که

چنانچه اثری دستاورد یک یا چند تالگان باشد،

ولی در هیچ یک از مقولات بالا قرار نگیرد، اثر را

طوری فهرست‌نویسی کنید که گویا پدیدآور

تالگانی ندارد. برای تالگان طبق قانون

۲۱.۳۵E شناسه افزوده بسازید.

علی‌رغم توضیحات صریح در قوانین انگلو

آمریکن، از توضیح نویسنده محترم چنین استنباط

می‌شود که اثری که حاصل دستاورد تالگان باشد

باید با سرشناسه تالگانی فهرست شود. با توجه

به توضیحات فوق، مثال صفحه ۴۴ کتاب اشتباه

است و نمی‌تواند زیر سرشناسه تالگانی فهرست

شیوه کار مبتنی بر گسترش است نه بر هم زدن نظام و دوباره سازی آن. از این رو برای جلوگیری از طولانی شدن شماره ها طبق پیشنهادی که در دیوبی مبتنی بر استفاده از حروف به جای عدد شده است به جای ارقام ۹۱۵ در شماره ۴۹۱/۵ برای زبانهای ایرانی دو حرف «فا» که علامت اختیاری زبان فارسی است انتخاب شده است. در حالی که در مقدمه کتاب رده بندی دهدهی دیوبی زبانهای ایرانی توضیح داده شده است. حرف «فا» به جای عدد ۴۹۱/۵۵ به کار گرفته شده است نه عدد ۴۹۱/۵؛ چرا که شماره ۴۹۱/۵ برای زبانهای ایرانی است که خود مؤلف هم بدان اشاره داشته اند. عدد ۵ هم به خاطر زبان فارسی بدان اضافه شده است. لذا شماره زبان فارسی ۴۹۱/۵۵ شده است و به جای ۹۱۵۵ حرف فا انتخاب شده است.

۵. غلطهای تایپی

به نظر می رسد که علی رغم دقت همیشگی مؤلف محترم باز هم در کتاب کلماتی یافت می شود که غلط یا ناقص نوشته شده است. البته این یک امر طبیعی است و تمام مؤلفان سعی در کم کردن این موارد دارند که از نمونه های این غلطها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف. در صفحه ۳ کتاب، زیر علامت ISBD اشاره به International standard bibliographic شده است و Description که حرف D مخفف آن است تایپ نشده است.

ب. در صفحه ۱۱ کتاب، (National union catalog) NUC به شکلهای مختلف نوشته شده است. در متن کتاب به شکل National union catalog (UCN)، در پاورقی در توضیح آن (UNC) National union catalog که اختصار داخل پرانتز غلط است و اما در ادامه مطلب در توضیح درباره آن هم از علامت اختصاری NUC استفاده شده است.

ج. در صفحه ۸۷ تنهایی به شکل مجزا (تنهایی) نوشته شده است که فکر می کنم شکل پیوسته آن صحیح باشد.

د. در صفحه ۹۲ کلمه «خطبهها» به غلط (خطیرها) تایپ شده است.

ه. در صفحه ۱۲۸ تلفظ انگلیسی ارجاع نیز نگاه کنید، به غلط Study and teaching history به جای See also نوشته شده است.

۶. منابع و مأخذ:

بعضی از کتابهای ابزاری یا مأخذی که نویسنده محترم از آنها نام برده است قدیمی به نظر می رسد. در سالهای جدید ویرایشهای تازه ای از آنها وارد بازار شده است. اما نمی دانم چرا خانم عصاره نخواسته اند اثر خود را به آخرین ویرایش منابع مزین سازند. از جمله این موارد می توان به منابع زیر اشاره کرد:

۱. در تعیین سرشناسه پدیدآورندگان،

شیوه کار مبتنی بر گسترش است نه بر هم زدن نظام و دوباره سازی آن. از این رو برای جلوگیری از طولانی شدن شماره ها طبق پیشنهادی که در دیوبی مبتنی بر استفاده از حروف به جای عدد شده است به جای ارقام ۹۱۵ در شماره ۴۹۱/۵ برای زبانهای ایرانی دو حرف «فا» که علامت اختیاری زبان فارسی است انتخاب شده است. در حالی که در مقدمه کتاب رده بندی دهدهی دیوبی زبانهای ایرانی توضیح داده شده است. حرف «فا» به جای عدد ۴۹۱/۵۵ به کار گرفته شده است نه عدد ۴۹۱/۵؛ چرا که شماره ۴۹۱/۵ برای زبانهای ایرانی است که خود مؤلف هم بدان اشاره داشته اند. عدد ۵ هم به خاطر زبان فارسی بدان اضافه شده است. لذا شماره زبان فارسی ۴۹۱/۵۵ شده است و به جای ۹۱۵۵ حرف فا انتخاب شده است.

۳-۴. علامت ن ن : در صفحه ۷۳ کتاب در توضیح ارجاع ن ن آورده شده است: «هر گاه در زیر سر عنوانی علامت ن ن آمده باشد از آن سرعنوان به موضوع زیر آن، برگه ارجاعی «نیز نگاه کنید به» تهیه می شود.» اما به خوبی مشخص نشده است، این ارجاع کی باید ساخته شود. از توضیحات نوشته شده چنین استنباط می شود که وقتی زیر سر عنوان موضوعی، موضوعی با علامت ن ن ظاهر شده باید ارجاع ساخته شود. در حالی که در مقدمه سر عنوان موضوعی و دیگر متون فهرست نویسی صریحاً قید شده است که اگر موضوعی در زیر سر عنوان موضوعی با علامت ن ن مشخص شده باشد، در صورتی که آن موضوع قبلاً در برگه های کتابخانه، سر عنوان موضوعی انتخاب شده باشد و کتابخانه در آن سر عنوان موضوعی کتاب داشته باشد، «ارجاع نیز نگاه کنید به» ساخته می شود. اگر از مثال خود کتاب استفاده کنیم:

روانپزشکی

ن ن بیماریهای روانی

روانشناسی

روانکاوی

پزشکی و روانشناسی

اگر فهرست نویسی موضوع روانپزشکی را برای موضوع کتاب در دست فهرست نویسی خود انتخاب کرد و برای مشخص شدن آنرا با علامت (۷) مشخص کرد، برای ساختن برگه های ارجاعی «نیز نگاه کنید به» باید به برگه دان موضوعی خودش نگاه کند. در صورتی که

شود:

مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
مجموعه مقالات درباره طب سنتی ایران /
مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
اگر دقت کنیم، فهرست نویسی این کتاب در CD کتابشناسی ملی (۷۹) نیز براساس عنوان آورده شده و برای تالگان شناسه اضافه داده شده است.

۴. علایم

۱-۴. علامت (:): در صفحه ۲۰ کتاب گفته شده است که اگر در نشر کتابی دو ناشر با هم همکاری داشته باشند، بین نام آنها علامت دو نقطه (:) گذاشته می شود. در حالی که طبق قاعده ۱/۴۰۵ توصیه به علامت (:) شده است که البته در متون دیگر فهرست نویسی نیز به این امر تأکید شده است؛ از جمله فهرست نویسی اصول و روشها، صفحه ۷۲ و دستنامه قواعد فهرست نویسی، صفحه ۳۲.

۲-۴. علامت (فا): در صفحه ۹۹ توضیح داده شده است: «در نظام رده بندی زبانهای ایرانی

خوانندگان را به کتاب فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان منتشره در سال ۱۳۵۶ از مرکز خدمات کتابداری ارجاع داده است. در حالی که از این اثر در سال ۷۶ ویرایش جدیدی منتشر شده است.

۲. راهنمای طبقه‌بندی کتابخانه کنگره آمریکا را با ترجمه آقای اصغر دلبری پور منتشره از انتشارات دانشگاه آذرآبادگان تبریز، ۱۳۵۵ معرفی کرده است؛ در حالی که ویرایش ۴ آن در سال ۱۳۷۴ با ترجمه آقای رحیم شاهگلی و با ویراستاری استاد اسدالله آزاد در دانشگاه تبریز منتشر شده است. البته مؤلف از این اثر در پاورقی صفحه ۱۲۱ نام برده است. ولی نمی‌دانم چرا در منابع و مآخذ ظاهر نشده است.

۳. علی‌رغم انتشار ویرایش جدیدی از سرعنوانهای موضوعی فارسی که خود مؤلف نیز در منابع و مآخذ از آن یاد کرده است باز هم به ویرایش قبلی آن اشاره شده است.

۴. در مطالب فهرست‌نویسی به ویرایش هفتم خدمات فنی منتشره از سوی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران به سال ۱۳۷۱ اشاره شده است؛ در حالی که ویرایش ۸ آن در سال ۱۳۷۸ چاپ شده است.

۵. اصطلاحنامه کتابداری منتشره سال ۱۳۶۵ در بیان اصطلاحات مورد استفاده قرار گرفته است؛ در حالی که در سال ۱۳۷۹ شاهد انتشار دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشره از سوی فرهنگ معاصر به قلم همان نویسندگان بودیم.

۶. به ویرایش دوم رده‌بندی دهدهی دیویی؛ در تاریخ ایران منتشره به سال ۱۳۶۳ از سوی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ارجاع داده شده است؛ در حالی که ویرایش سوم آن در سال ۱۳۷۸ منتشر شده است.

درخصوص قدیمی بودن منابع به همین موارد اکتفا می‌کنم. اما از آنجا که این کتاب، کتاب درسی معرفی شده است، منابع و مآخذ آن ضمن علمی و جدید بودن، معرفی کتابها و منابع مهم و معتبر دیگر در این زمینه را نیز عهده‌دار است. از این رو، جای بسیاری از منابع را در فهرست منابع خالی می‌بینیم که آشنایی دانشجویان و فهرست‌نویسان کتابخانه‌ها با این منابع ضروری و مهم است و می‌توانند به منزله ادبیات این موضوع در کارهای عملی و تحقیقات علمی خود

از آنها استفاده کنند. از جمله این منابع معتبر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. دیویی، ملویل. خلاصه رده‌بندی دهدهی دیویی و نمایه نسبی. ترجمه ابراهیم عمرانی، ویراستار پوری سلطانی. تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۲ - ۱۳۷۸، ۲ ج.

همان طوری که همه کتابداران ایران می‌دانند ویرایش ۲۱ رده‌بندی دیویی در ۴ جلد به زبان انگلیسی منتشر شده است که بیشتر مورد استفاده کتابخانه‌های بزرگتر قرار می‌گیرد. اما ویرایش خلاصه شده‌ای نیز از سوی کمیته ویراستاران رده‌بندی دهدهی دیویی کتابخانه کنگره آمریکا جهت استفاده در کتابخانه‌های کوچک و مدارس تهیه شده است که ویراسته ۱۱ آن برگرفته از ویرایش ۱۸ دیویی در سال ۱۳۷۲ با ترجمه آقای عمرانی با اشراف استاد بزرگوار سرکار خانم پوری سلطانی است. اما نبود یک نمایه کامل، کار را برای استفاده‌کنندگان دشوار می‌ساخت که خوشبختانه با انتشار جلد دوم این اثر در سال ۱۳۷۸ این مشکل نیز برطرف شد. کتابداران کتابخانه‌های عمومی و دانشجویان مبتدی می‌توانند از ترجمه فارسی آن استفاده کنند.

۲. بلو مبرگ، مارتی؛ وبر، هانس. درآمدی بر رده‌بندی شماره‌گذاری در نظام دیویی. ترجمه علی آدینه قهرمانی. تبریز: دانشگاه تبریز، ۱۳۶۹. مترجم این اثر را جهت راهنمایی دانشجویان رشته علوم کتابداری و کتابداران کتابخانه‌های عمومی با ساختار نظام رده‌بندی دهدهی دیویی و نحوه شماره‌سازی تهیه کرده است. متن اصلی کتاب بر اساس ویرایش نوزدهم و کوتاه یازدهم دیویی تهیه شده است.

۳. فتاحی، رحمت‌الله. فهرست‌نویسی: اصول و روشها. ویرایش ۳. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۷۹.

باید اذعان کرد این اثر یکی از بهترین، جامعترین و کاملترین آثار در زمینه آموزش فهرست‌نویسی به شمار می‌رود. تخصصی کارکردن مؤلف بر روی فهرست‌نویسی و سعی و اهتمام بیش از حدش در روزآمد نگه داشتن متن کتاب با آخرین نشریات و قواعد فهرست‌نویسی از ویژگیهای بارز این اثر است. ویرایش جدید آن با نگرشی بر فهرستهای رایانه‌ای تهیه شده است.

۴. صدیق بهزادی، ماندانا. دستنامه قواعد

فهرست‌نویسی. ویرایش ۳. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸.

این اثر حاصل تصمیم‌گیری‌های کمیته فهرست‌نویسی کتابخانه ملی برای فهرست‌نویسی کتابهای فارسی و عربی مطابق با استانداردهای رایج در امر فهرست‌نویسی بر اساس ویرایش دوم قوانین انگلو آمریکن است. از آنجا که مطابق قوانین انگلو آمریکن پیش رفته و در موارد لزوم تصمیمهای کتابخانه ملی را بیان کرده است، بیشتر از همه مورد استفاده کتابداران قرار می‌گیرد.

۵. چان، لویی‌س مای. فهرست‌نویسی رده‌بندی. مترجمان زهیر حیاتی، زهرا ستوده. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۷۹. این کتاب، کتاب درسی است. اما به مباحث نظری نیز پرداخته و در بخشهای عملی مطالبی همراه با مثالهایی به زبان انگلیسی آورده است.

۶. گیلوری، عباس. فهرست‌نویسی توصیفی در کتابخانه‌ها. تهران: دبیرش، ۱۳۷۸.

فهرست‌نویسی بخش توصیفی کتابها را با مثال و شواهد گوناگون به زبان ساده توضیح دهد. در پایان امیدوارم با تنظیم این مطالب نارضا توانسته باشم بخشی از دین خود را نسبت به استاد بزرگوارم سرکار خانم عصاره که از زحماتشان کتابداری ایران است ادا کرده باشم. ان‌شاءالله.

منابع و مآخذ:

۱. سرعنوانهای موضوعی فارسی. با همکاری مهناز رهبری اصل. ویرایش ۲. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲.

۲. سلطانی، پوری و فروردین راستین. دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: فرهنگی معاصر، ۱۳۷۹.

۳. صدیق بهزادی، ماندانا. دستنامه قواعد فهرست‌نویسی. ویرایش ۳. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸.

۴. فتاحی، رحمت‌الله. فهرست‌نویسی: اصول و روشها. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۷۹.

۵. قواعد فهرست‌نویسی انگلو آمریکن: ترجمه رحمت‌الله فتاحی. مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت فرهنگی، ۱۳۷۱.